

РОЗДІЛ III. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА В СВІТІ

УДК 371.134:796.011.2

Н. О. Бєлікова

Луцький інститут розвитку людини
Університету «Україна»

Сучасні технології навчання в теоретичній підготовці майбутніх учителів фізичної культури

В умовах сучасності актуальною є розробка нових підходів до вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури з метою підвищення їх професіоналізму. У роботі наголошено на необхідності системного впровадження нових педагогічних технологій та інтерактивних методів навчання поряд із традиційними для оптимізації навчально-педагогічного процесу. Окреслено основні напрями їх реалізації в теоретичній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Розкрито особливості використання проблемних лекцій, лекцій-дискусій і презентаційних (мультимедійних) лекцій як таких, що створюють умови для прояву активності й самостійності студентів.

Ключові слова: *новітні технології, інтерактивні методи, професійна підготовка, майбутні вчителі фізичної культури.*

Постановка проблеми. Нині відбуваються глибокі соціально-економічні трансформації суспільства, інтенсифікація економічного розвитку, поява конкуренції на ринку праці та збільшення сектору освітніх послуг, які вимагають якісних змін у концептуальних основах професійної підготовки фахівців: нових підходів до розробки змісту, форм і методів професійної підготовки фахівців нової формації, впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів новітніх технологій навчання.

Сучасні педагогічні технології мають на меті поопераційне впровадження різних видів педагогічних нововведень, які викликають зміни в традиційному педагогічному процесі; подолання наслідків деструктивних процесів у системі освіти, виведення навчальних закладів на вищий конкурентоспроможний рівень.

Для вдосконалення професійної підготовки фахівців, які поєднують високу професійну компетентність, мобільність, соціальну активність, гуманізм та інші якості, що допоможуть успішно функціонувати учителю фізичної культури в професійному середовищі, потрібні певна оптимізація й актуалізація інноваційних форм і методів організації навчального процесу, поліпшення змісту всього навчання й зміна педагогічної парадигми.

Аналіз актуальних досліджень. У науково-педагогічній літературі не стихають дискусії навколо проблем новітніх технологій навчання у вищих навчальних закладах. Якщо раніше серед основних традиційних навчальних технологій виділялися лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, то зараз, у результаті великої кількості нововведень, учені виділяють значно складніші форми, які здатні задовольнити цікавість найдопитливішого та найбільш інтелектуально розвиненого студента.

Новітні технології навчання деякими вченими (В. Власов, Т. Круцевич, М. Зайцева) розглядаються, з одного боку, не просто як форма отримання знань, а як процес розвитку в студентів креативних здібностей, що дає змогу перетворювати знання в частину особистого буття та свідомості людини. З іншого – як формування вчителя-новатора, який повинен упроваджувати в навчальний процес нові інноваційні технології, засвоювати систему знань, формувати особисте ставлення до будь-якої проблеми, розглядаючи її з різних позицій.

Особистісному розвитку студентів, професіоналізації особистості присвячено публікації науковців Г. Балла, А. Богуша, Н. Кичука, З. Курлянда, А. Линенко, Р. Хмелюка та ін.; особистісно орієнтовані технології навчання стали предметом дослідження науковців О. Пехоти, В. Рибалки, С. Сисоєвої; методики практичного впровадження інтерактивних технологій навчання відображено в роботах І. Абрамової, К. Баханова, Н. Борисової, В. Гузєєва, А. Гіна, Д. Кавтарадзе, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасолі та ін.

У той же час, досить актуальним є дослідження, здійснене в контексті аналізу основних напрямів використання новітніх педагогічних технологій у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту і, зокрема, учителів фізичної культури.

Робота виконана згідно плану НДР Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна».

Мета статті – узагальнити досвід використання сучасних технологій навчання в теоретичній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Гуманістично орієнтований навчальний процес передбачає нову мету вищої освіти, в якій, як вважає Т. В. Максимова, пріоритетними є загальнолюдські цінності й індивідуальність студента і, одночасно, забезпечення самореалізації педагога; новий зміст освіти, в якій провідну роль відіграє загальнолюдський ціннісний аспект, а не знеособлена інформація про зовнішній світ; інший, порівняно з традиційним, характер спілкування в системі «педагог-педагог», «педагог-студент», «студент-студент», атмосфера взаємної довіри, творча взаємодія, діалог, які

стимулюють самореалізацію викладача й студента; в процесуально-методичному аспекті – вибір педагогами та студентами форм і методів навчання, що передбачають активне включення в структуру діяльності навчання процесів саморозвитку [3, 226].

Варто зауважити, що традиційні форми організації навчання з переважанням фронтальної та індивідуальної роботи не дозволяють сформувати належний рівень професійної компетентності та професійно-значимих якостей студентів. У той же час, наскільки майбутні вчителі фізичної культури володіють професійною майстерністю, знаннями й уміннями, отриманими в процесі професійної підготовки, залежить рівень їх готовності до професійної діяльності.

Для підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми використовуємо методи навчання, спрямовані на розв'язання актуальних проблем освіти: соціальну адаптацію випускників, формування ініціативної життєвої позиції, розвиток нестандартності їх мислення, прагнення до самоосвіти й саморозвитку. Серед них надається перевага методам активного навчання, які спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів і забезпечують поєднання педагогічних дій з ініціативними самостійними пошуками знань студентів.

Аналіз спеціальної літератури показав, що сучасна педагогіка вищої школи багата цілим арсеналом технологій і методів активного навчання. Традиційно в педагогіці вищої школи виділяють три групи методів навчання: пасивні, активні та інтерактивні. Є. В. Карманов тлумачить їх так: *пасивні*, коли студенти виступають у ролі «об'єктів» навчання, що повинні засвоїти й відтворити матеріал, який передається їм викладачем – джерелом знань; *активні*, коли студенти є «суб'єктами» навчання, які виконують творчі завдання, вступають у діалог з викладачем; *інтерактивні*, коли навчання побудоване на взаємодії всіх учасників навчального процесу, включаючи викладача: ці методи навчання найбільше відповідають особистісному підходу, тому що вони припускають взаємне навчання (колективне, навчання в співробітництві), причому і студент, і викладач є суб'єктами навчального процесу» [2, 61].

Активні й інтерактивні методи навчання дозволяють моделювати цілісний зміст майбутньої професійної діяльності фахівців. Таке навчання вносить нову якість у традиційні форми навчально-виховного процесу у вищій школі: відбувається зміщення центру значимості із процесів передачі, переробки та засвоєння інформації на самостійний пошук її студентами і на моделювання способів застосування цієї інформації в майбутній професійній діяльності.

Використання активних та інтерактивних методів навчання припускає виконання викладачем таких завдань: формування у студентів навичок продуктивного спілкування в умовах навчального процесу, тією чи іншою мірою наближених до реальних умов; розвиток умінь аргументувати власну точку зору, чітко формулювати і ясно викладати свої думки; розвиток у студентів здатності аналізувати складні ситуації, виділяти головні та другорядні причини їхнього виникнення, знаходити засоби та способи їхнього вирішення.

На нашу думку, в найбільшій мірі активним методам навчання відповідає класифікація, яку запропонував В. В. Гузєєв. Автор критерієм типології вибрав «ступінь відкритості елементів процесу навчання для студентів», що обумовлює їх ступінь активності [1, 12]. Оскільки активність студента змінюється залежно від режиму навчання, ми взяли за основу виділені даним автором методи й отримали схему відповідності ступеня активності студентів залежно від конкретних методів навчання (рис. 1)

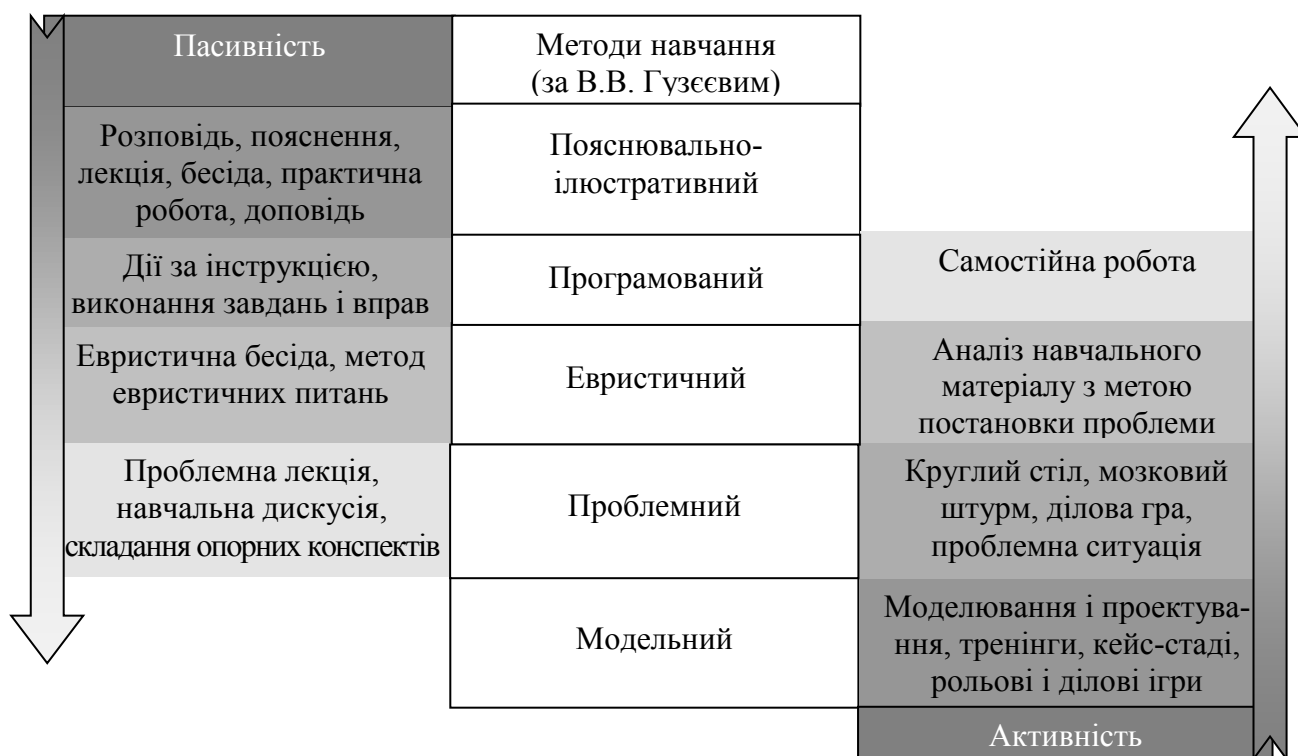

Рис. 1. Залежність активності студентів від методів навчання

Таким чином, всі методи навчання тією чи іншою мірою реалізують завдання розвитку активності студентів, але при використанні активних та інтерактивних методів навчання студент знаходиться в умовах, коли він не може бути неактивним (примусова активність). Проте специфічна організація цих методів навчання робить їх комфортними та

орієнтованими на студента. Такий підхід дозволяє трактувати активні й інтерактивні методи навчання як методи, що створюють умови для прояву активності та самостійності студентів у вирішенні освітніх завдань у процесі взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу.

У навчальному процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми використовуємо інтегроване поєднання загальнодидактичних методів і методів активного навчання, які передбачають суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників педагогічного процесу, їх самоактуалізацію та самоорієнтацію (рис. 2). У таких умовах студент є не пасивним об'єктом, на який спрямована педагогічна дія, а включеним у педагогічний процес активним суб'єктом, якому надається можливість підвищити рівень самостійності, а також визначитися з вибором змісту та методів навчання, спрямованих на підготовку до професійної діяльності.

Рис. 2. Використання різних методів навчання в підготовці майбутніх учителів фізичної культури

У процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури суб'єктний досвід професійної діяльності розширюється й ускладнюється поступово,

починаючи з першого курсу – від пізнання себе як суб'єкта життєдіяльності, який здійснює проби і експерименти у сфері фізичної культури та спорту, до саморозвитку особистості студента як професіонала, здатного до інновацій у професійній діяльності.

Однією з головних форм організації навчального процесу у вищому навчальному закладі є лекція. У процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми використовуємо як традиційні, так і проблемні лекції, лекції-дискусії, презентаційні (мультимедійні) лекції (рис. 2).

Традиційні лекції відводять студентам дещо пасивну роль, тому використовуються лише як вступні або заключні з посиленням їх інформативності за допомогою демонстраційного матеріалу, а також творчого підходу лектора до викладу нової інформації.

Проблемні лекції використовуються з метою встановлення зворотного зв'язку зі студентами для активізації процесу мислення й розвитку пізнавального інтересу до невідомих явищ. На початку такої лекції викладач створює проблемну ситуацію у вигляді поставлених проблемних питань або парадоксу, які потребують пошуку шляхів їх вирішення. Вирішуючи протиріччя, закладені в проблемних запитаннях, студенти самостійно приходять до тих висновків, які викладач повинен був повідомити в якості нових знань. Таким чином, лектор зі студентами працює у формі живого діалогу і підводить їх до розуміння предмету навчання.

У процесі *лекції-дискусії* викладач при викладанні теоретичного матеріалу не тільки використовує відповіді студентів на свої запитання, але й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Лекції-дискусії сприяють формуванню у студентів уміння швидко знаходити відповідь на запитання та аргументовано відстоювати власну думку.

Презентаційні (мультимедійні) лекції – це лекції з використанням наочного матеріалу, перевагою яких є максимальне насичення графічною інформацією (схемами, графіками, фотографіями, відеороліками тощо). Презентації умовно поділяються на демонстраційні, систематизуючі та дослідницькі. Презентаційні лекції використовуються при викладанні дисциплін фундаментального та професійно орієнтованого циклів підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. У процесі таких лекцій використовуються різні типи слайдів: текстові, ілюстративні, схематичні, графічні, анімаційні та стереозвукові.

Багаторічне використання презентаційних лекцій дозволяє нам виокремити їх переваги: підвищення інформативності лекції; стимулювання мотивації до навчання; підвищення наочності навчання за рахунок

структурної надмірності; здійснення повторення найбільш складних моментів лекції (тривіальна надмірність); реалізація доступності і сприйняття інформації в різних модальностях: візуальній і слуховій (перманентна надмірність), що є надзвичайно важливим для студентів з особливими потребами; організація уваги аудиторії в фазі її біологічного зниження (25–30 хвилин після початку лекції та її останні хвилини) за рахунок художньо-естетичного виконання слайдів-заставок або за рахунок доцільно застосованої анімації та звукового ефекту; здійснення повторення (перегляд, коротке відтворення) матеріалу попередньої лекції; створення комфортних умов для роботи викладача на занятті.

Висновки. Таким чином, професійна освіта майбутніх учителів фізичної культури повинна забезпечувати їхній високий професіоналізм, умови для самореалізації особистості, формування ініціативної життєвої позиції, розвиток нестандартності мислення через гнучкість та варіативність навчання. Це потребує більш ефективних шляхів організації навчально-педагогічного процесу, піднесення його на сучасний технологічний рівень із використанням інтерактивного підходу до навчання. Зокрема, у теоретичній підготовці майбутніх учителів фізичної культури доцільно використовувати проблемні лекції, лекції-дискусії та презентаційні (мультимедійні) лекції.

У перспективі планується дослідити ефективність використання інтерактивних методів навчання у практичній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гузеев В. В. Образовательная технология: от приема до философии / В. В. Гузеев. – М. : Сентябрь, 1996. – 112 с.
2. Карманов Є. В. Сучасні особливості інтерактивного навчання під час підготовки фахівців за ступеневою системою освіти / Є. В. Карманов // VIII Всеукр. наук.-метод. конф., 23 вересня 2010 р. – Харків : ХДУХТ, 2010. – С. 61–62.
3. Максимова Т. В. Проблемы гуманизации в системе образования / Т. В. Максимова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 22. – С. 225–228.

РЕЗЮМЕ

Н. А. Беликова. Современные технологии обучения в теоретической подготовке будущих учителей физической культуры.

В условиях современности актуальной является разработка новых подходов к совершенствованию системы подготовки будущих учителей физической культуры с целью повышения их профессионализма. В работе отмечена необходимость системного внедрения новых педагогических технологий и интерактивных методов обучения наряду с традиционными для оптимизации учебно-педагогического процесса. Определены основные направления их реализации в теоретической подготовке будущих учителей физической культуры. Раскрыты особенности

использования проблемных лекций, лекций-дискуссий и презентационных (мультимедийных) лекций как таковых, которые создают условия для проявления активности и самостоятельности студентов.

Ключевые слова: *новые технологии, интерактивные методы, профессиональная подготовка, будущие учителя физической культуры.*

SUMMARY

N. Belikova. *Modern Teaching Technologies in Physical Education Future Teachers' Theoretical Training.*

Nowadays the current are new development approaches to improve the future teachers' system training in physical education with the purpose to increase their professional level, an initiative vital position, non-standard thinking, self-education and self-development.

Among them there are preferred active learning methods, aimed at reactivating the cognitive activity of students and providing a combination of pedagogical action initiative independent searches of students' knowledge. Traditionally in the high school pedagogics are distinguished three groups of teaching methods: passive, active and interactive. Active and interactive teaching methods allow you to simulate the holistic future professional activity content.

This training introduces a new quality in the teaching and the educational process of traditional forms in high school. It is advisable to use an integrated mix of new pedagogical technologies and interactive teaching methods along with the traditional optimization of teaching and educational process. One of the main organization forms of educational process in higher educational institutions is the lecture. In the training process are used both traditional and debatable lectures, lectures-discussion, presentation (multimedia) lectures.

The peculiarities of their use are: they help to create conditions for students activity and independence. The indisputable advantages of the presentation lectures, which are used in teaching disciplines of fundamental and professionally oriented cycles, are the following: raising awareness of lectures; stimulating the motivation to learning; increasing the learning visibility due to the structural redundancy; repetition implementation of the lectures' most challenging moments (trivial redundancy); implementation of the availability and perceptions of various modalities: visual and auditory (permanent redundancy), the previous lectures material repetition; creation of comfortable conditions for teacher's work at the lesson.

Key words: *modern technology, interactive methods, professional training, future teachers of physical education.*